

ná je pohotovost, atraktivita, kreativnost nové technologie. Osvědčil se nápad – dát název stanice odlišný od veřejnoprávního rozhlasu. Získal si nezávisle hodně posluchačů. 70 % hudba, 30 % německá hudba. Bližší podrobnosti na www.einslive.de.

Hitradio Ö 3, ORF – Georg Spatt, založeno před 38 lety, motto: „Život je jeden hit“

Důraz na kreativitu, kompetenci, inovaci, autenticitu. Rozpočet 71 mil. EUR, 50 % je z rozpočtu ORF, 50 % z reklamy. Konkurence není velká. Posluchači jsou na stanici zvyklí a nedovedou si život bez ní představit.

Stanice P3 pro mladé v severských zemích – Carstev Worsoe – Dánský rozhlas

Motto: „Zůstat navždy mladý“

Určeno mladším než 40 let. Slogan: „Máte, co slyšíte“

Různorodá hudba, zařazování nové národní hudby – hity, vynikající novináři, moderátoři, ostrá satira, humor (ne laciný), nejlepší sportovní pokrytí, progresivní web, využívání SMS, mobilní využívání (veřejnoprávní servis není nudný!).

Vynikající 24hodinový proud – zprávy 3 – 5min. každou hodinu.

Polské Radio Bis – Piotr Kordaszewski – hudba a slovo – zkušenosti.

Jeho prezentace patřila mezi nejlepší. Profil: 15–20 let – mládež a studenti.

Nová zvuková grafika, zařazování komerčních hitů, nové zkušenosti, cesta pro život v moderních podmínkách.

- atraktivní hudba, dialog – problémy posluchačů, vzdělávání, první zaměstnání, vztahy, sociální problematika, politické debaty s mladými
- ranní program: hudba k probuzení, aktuální zprávy, dynamická konverzace, hudba ze světa, zahraniční hosté, kulturní informace, interaktivní vzdělávání, internet, SMS komunikace
- odpolední program – co bylo ve škole – ptáme se, posloucháme, soutěže, kvízy, kulturní programy, nezávislá hudba, alternativní umění

- problémy – AIDS, alkoholismus, školní problémy
- hudba – hard a alternativní rock, reggae, pop, taneční hudba, nový beat, zahraniční hudba, metal, moderní jamajská hudba, hip hop, Japonsko atd.
- bližší informace na webu.

Radio Barcelona – J. Martí – léta vede úspěšnou stanici pro mladé. Důležitá hudba, hudba, hudba...

Uvedl přehled TOP 10 stanic pro mladé v Evropě:

1. Ö 3 ORF share 59,0
2. Německo – Eins Live 54,3
3. Belgie VRT Donna 37,9
4. Maďarsko Danubius 36,9
5. Německo Bayern 3 35,6
6. Norsko P 4 34,0
7. Irsko RTE2 FM 33,0
8. Polsko RMF FM 31,7
9. Německo SWR 3 30,1
10. Dánsko P3 28,0

Velmi zajímavé bylo vystoupení Mary Kalemkerianové z BBC, která informovala o stanici BBC 7, založené jako zábavné rádio – využívání nejlepších programů z archivu, ale také produkce nových programů pro nejmenší děti a mládež.

Dále změnou životního stylu a zvyklostmi posluchačů se zabýval ve svém projevu Uwe Hasebrink z Hans-Bredow institutu z Hamburku. Materiál je k dispozici v MO.

VOLBY

Prezidentem programového rozhlasového výboru byl znovu zvolen p. N. Kenyon z BBC, jeho zástupci se stali: L. Lonsmann, DR, S. Kurothkin, RTR, H. Sommer, ARD SRN, E. Hernaiz, RNE.

Členy jsou: Miha Lamprecht, RTVSLo, Stanislav Jedrzejewski, PR, Ann Sandelinová, YLE, Alain Masse, Radio France, Sergio Valzania, RAI.

Příští Rozhlasové shromáždění se bude konat v druhé polovině dubna 2006 v San Marinu.

ROZHLASOVÁ HISTORIE

PhDr. Jana Odrobiňáková

Vznik Krajového štúdia Československého rozhlasu Banská Bystrica

Obnoviť rozhlasové vysielanie v Banskej Bystrici po skončení druhej svetovej vojny nebolo vôbec jednoduché. Napriek vybudovaniu anténnych stožiarov chýbala personálna zložka banskobystrického rozhlasu. Pracovníci Slobodného slovenského vysielateľa, ako sa rozhlasové štúdio v Banskej Bystrici počas SNP nazývalo, na príkaz hlavného veliteľstva povstaleckej armády prešli pohorím Nízkyh Tatier a postúpili až za frontovú líniu na oslobodené územie východného Slovenska, kde istý čas pôsobili v košickom rozhlase. Po oslobodení stredného Slovenska sa len časť z nich vrátila do Banskej Bystrice, aby obnovili vysielanie banskobystrického rozhlasu. Náklady na prípravu vysielania financoval Okresný národný výbor v Banskej Bystrici, ktorý ho aj riadil. Dňa 13. mája 1945 sa znovu ozvala rozhlasová stanica Banská Bystrica. Spočiatku iba dvakrát denne (na obed a večer), neskôr sa vysielanie začínalo už v ranných hodinách. V programovej štruktúre dominovalo predovšetkým spravodajstvo, ale obsahovala i voľnejšiu náplň, napr. 29. augusta 1945, pri príležitosti osláv prvého výročia Slovenského národného povstania, sa z rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici vysielal priamy prenos zo slávnostnej manifestácie a príhovoru prezidenta republiky Eduarda Beneša na Námestí SNP v Banskej Bystrici.¹⁾ Dňa 15. októbra 1945 sa skončila krátko šesťtyždňová činnosť provizórneho rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici. Bratislavský a košický rozhlas obsiahol postupne celé územie Slovenska. Mnohí pracovníci preto odišli z Banskej Bystrice do rozhlasu v Bratislave. Trvalo niekoľko rokov, kým oblasť stredného Slovenska opäť získala svoje rozhlasové pracovisko prihovárajúce sa svojím stálym poslucháčom.

Prvá i druhá polovica 50tych rokov 20. storočia predstavuje významné obdobie v rozvoji masovokomunikačných prostriedkov nielen na území celého Slovenska, ale predovšetkým v oblasti bývalého Stredoslovenského kraja a jeho centra – Banskej Bystrice. Svedčí o tom napríklad *Správa o výstavbe televízneho vysielateľa pre stredné Slovensko*²⁾, umiestneného na Suchej Hore, ale aj *Správa o budovaní rozhlasu po drôte v kraji Banská Bystrica*³⁾, ktorá odznela na jednom zo zasadnutí Predsedníctva Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska. Správa obsahuje celkové zhodnotenie výstavby rozhlasu po drôte v banskobystrickom kraji, ktorá začala v roku 1953 a konštatovanie, že síce „...počiatky pri zavádzaní drôtového rozhlasu boli ťažké z toho dôvodu, že verejnosť túto novotu prijímala s nedôverou a bolo potrebné presvedčovať občanov o prednostiach a význame drôtového rozhlasu“, ale napriek tomu „...si občania zvykli na počúvanie drôtového rozhlasu i priamo na pracovisku“.⁴⁾

Mnoho obyvateľov stredného Slovenska počúvalo každodenné vysielanie rozhlasu po drôte, ktoré však zabezpečoval celonárodný rozhlas, situovaný v Bratislave. (Od 1. 8. 1955 mal Československý rozhlas na

Slovensku, vtedy Hlavná redakcia politického vysielania v Bratislave, sieť krajových korešpondentov, napr. Irenu Gajdáčovú, Otu Plávkovú. Kontinuita prítomnosti spravodajcov v krajských mestách trvá dodnes). A preto podľa vzoru Československého rozhlasu Praha a aktívnej iniciatívy banskobystrických rozhlasových pracovníkov (ako bol predovšetkým krajský korešpondent Viliam Mráz), začal Československý rozhlas Bratislava venovať väčšiu pozornosť možnosti vybudovať Krajský rozhlas na území stredného Slovenska. Pretože pracovisko v Martine, zrekonštruované v roku 1949, nemohlo plniť svoje poslanie pre technické nedostatky (štúdio umiestnili nad tlačiarňou, kde bol neustále ruch), padlo rozhodnutie o vybudovaní rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici.

Dňa 29. augusta 1957, 13 rokov neskôr od chvíle, kedy sa Slobodný slovenský vysielateľ (ďalej SSV) po prvýkrát ozval v éteri, z rádioprijímačov opäť zaznela zvučka povstaleckého rozhlasu, zložená hudobným skladateľom Jánom Cikkerom. Zvučka, ktorú si rozhlasoví pracovníci zvolili za symbol pokračovania a nadviazania na tradície SSV, ohlásila, že banskobystrické rozhlasové štúdio sa v budúcnosti bude ozývať so svojím samostatným programom – krajským vysielaním.⁵⁾

Prvý rozhlasový štáb tvorili traja pracovníci. Redaktor Viliam Mráz, technik Štefan Ivančík a vodič Dominik Kováčik pracovali v značne nevyhovujúcich vysielacích podmienkach. Stiesnené priestory jednoizbového bytu na Námestí SNP č. 23, stará nahrávací aparátúra značky Philips, vysielacie zariadenie typu Tesla, mikrofón zn. Neumann a auto Škoda 1200. V malom štúdiu chýbal rozhlasový prijímač na kontrolu kvality vysielania. Pokyn na začatie vysielania dával vodič zvolaním „môžete“, ktorý sedel pri prijímači v aute na dvore a kontroloval priebeh vysielania.⁶⁾ Až o niečo neskôr sa stiesnené podmienky zlepšili. Priestor rozhlasového vysielania predstavoval 6 izbový byt, kde sa nachádzalo štúdio, réžia, miestnosť redakcie, miestnosť údržby a náhradných dielov pre technikov i miestnosť pre ekonóma. Štúdio bolo minimálne akusticky upravené pomocou polystyrénu, dverami potiahnutými látkou a pred nimi ťažkým plyšovým závesom.⁷⁾

Prvá pripravovaná relácia v Banskej Bystrici z technických príčin bola dokončená a odvysielaná z pracoviska v Bratislave. Relácia *Povstaleckým Pohorím*, predstavujúca montáž slova, reportážnych záberov a hudby, trvala 30 minút a bola venovaná 13. výročiu SNP. Priamo z Banskej Bystrice začalo vysielanie prebiehať až od 5. septembra 1957.⁸⁾ Druhá relácia pod titulom *Rozhlasové novosti Stredoslovenského kraja* začínala pravidelnou zvučkou a slovami hlásateľa Juraja Sarvaša: „Dobrý deň vážení poslucháči, rozhlasové štúdio Banská Bystrica sa vám prihovára so svojím pravidelným programom. Vysielame rozhlasový týždenník banskobystrického kraja...“⁹⁾ Štyridsaťpäť minútová re-

lácia obsahovala príhovor oblastného riaditeľa Československého rozhlasu Jozefa Vrabca zdôrazňujúceho význam vysielania z Banskej Bystrice, rozhovory s oslovenými respondentmi (väčšinou obyvateľmi Banskej Bystrice a jej okolia), tému venovanú nastávajúcejmu školskému roku, spomienky na SNP a v kultúrno-literárnom okienku humoristicko-satiricky ladený fejtón. Odznela i upútavka na každoročnú tradíciu Radvanského jarmoku a celý program sa uzatváral slovami: „Vážení poslucháči, štúdio Banská Bystrica končí svoje dnešné vysielanie. Ak nájdete trochu voľného času napíšte nám, ako ste nás počuli... dopočutia na budúci štvrtok o 13.30 hod. Vysielač Banská Bystrica má teraz technickú prestávku až do 15.20 hod.“¹⁰⁾

Vysielací čas spočiatku nevyhovoval banskobystrickým poslucháčom. Do 10. januára 1958 sa týždenník rozhlasového štúdia ozýval vždy vo štvrtok od 13.30 hod. do 14.00 hod., kedy ešte u mnohých prebiehala pracovná doba. Od 10. januára 1958 sa krajové vysielanie predĺžilo o 15 minút a pozostávalo z dvoch častí: z hudobnej (z dôvodov chýbajúcej hudobnej fonotéky bola preberaná z rozhlasu po drôte) a spravodajskej. Dňa 1. septembra 1958 bol vysielací čas upravený na 15.15 hod.¹¹⁾

Od 30. júla 1958 Banská Bystrica rozšírila svoj vysielací čas na dvakrát do týždňa, od 1. septembra na trikrát týždenne. Obsahovú štruktúru tvorili vnútropolitické, hospodárske, kultúrne, športové, ale i novinárske príspevky. V úvode hlásateľ oboznámil poslucháčov s obsahom nasledujúcej relácie. Po ťažiskovom materiáli, najdôležitejších udalostiach dňa, nasledoval fejtón alebo krátka črta, reportáž na aktuálnu tému, okienko pre športovcov a rubrika *Pestrý st/pec*, zložená z rôznych príspevkov v rozpätí jeden a pol minúty. Po nich odzneli správy a nakoniec krátka bájka, poviedka, prípadne postreh či úvaha. Zvukový záber striedal písaný materiál.¹²⁾

Aby rozhlasové štúdio mohlo fungovať na profesionálnej úrovni, muselo mať také technické vybavenie, ktoré umožňovalo výrobu, vysielanie, príjem a reprodukciu rozhlasových programov (mikrofóny, reproduktory, režírovacie, signalizačné, dorozumievacie, kontrolné, meracie, vysielacie a prijímacie zariadenia). V mikrofóne sa zvuk premieňal na elektrický signál, o ktorý sa starali technici, vysielací technici, technici zo skúšobne, prenosoví technici a majstri zvuku. Medzi prvých technikov patrili Štefan Ivančík, Karol Demuth, Jaroslav Faksa, Vladimír Lehoňan a Milan Janák.

V programovej štruktúre banskobystrického krajového rozhlasu spočiatku dominovalo predovšetkým spravodajstvo. Bolo vysielané dva razy v priebehu dňa, ráno a večer, a od roku 1960 prijalo ustálený názov *Rozhlasové noviny Stredoslovenského kraja*. Na jeho prípravu sa podieľalo viacero pracovníkov. „Správari“, zodpovedný redaktor, hlásateľ, dopisovatelia. Každý z nich mal svoju nezastupiteľnú úlohu. „Správár“ zabezpečoval prístup nových, aktuálnych informácií (zo svojich vlastných zdrojov alebo z tlačových agentúr), zodpovedný redaktor urobil selekciu a vybral z nich tie najpodstatnejšie, hlásateľ správy prečítal tak, aby boli pre poslucháčov zrozumiteľné a dopisovatelia poskytovali informácie rozhlasu z malých plošných celkov, ktoré sami dobre poznali. Úlohou redaktorov spravodajstva bolo popri selekcii správ získané informácie aj overiť. Súčasť ich práce v teréne tvorili nahrávacie zariadenia v podobe kotú-

čových magnetofónov (dnes sú nahradené digitálnymi minidiskami).

Raňajšie vysielanie v časovom rozpätí od 6.20 hod. do 6.30 hod. sa okrem stručného prehľadu udalostí dvakrát do týždňa venovalo vysielaniu pre poľnohospodárov a jedenkrát do týždňa čítaniu listov od poslucháčov, ktorí písali o problémoch v ich blízkom okolí. Vysielanie dopĺňali pesničky na želanie.

Večerné *Rozhlasové noviny Stredoslovenského kraja* zaznievali v éteri denne okrem soboty a nedele v časovom rozpätí od 17.00 hod do 17.30 hod. Medzi najvýznamnejších redaktorov patrili Magda Jelínková, Zdeno Oravec, Viliam Mráz, Pavol Sobota a ďalší. Všetci pracovníci, ktorí sa podieľali na príprave relácie, sa zároveň svojimi príspevkami snažili vystihnúť podtitul rozhlasových novín – *Zvukový zápisník o živote a práci v Stredoslovenskom kraji*.¹³⁾

Rok 1960 tvorí v histórii vtedajšieho Československého rozhlasu na Slovensku prelomové obdobie, pretože regionálne štúdiá sa začínajú podieľať na vysielaní celonárodných programov. Vznikajú také relácie ako napr. *Z našich krajov* alebo *Krajové okienko*. Súčasťou celonárodného pôsobenia sa stáva aj tvorba umeleckých relácií. Na úseku literárno-dramatického vysielania vznikajú rozhlasové hry, literárne pásma, fejtóny, literárne glosy, črty, literárne spracované profily, ale aj literárne kvízy, hádanky, čítanie na pokračovanie a vysielanie pre deti a mládež pod názvom *Svet mladých* (jedenkrát mesačne, 30 minút). Úsek hudobného vysielania pripravoval relácie zamerané na krajový folklór, najlepšie súbory a objavovanie nových talentov.¹⁴⁾ Zosilňuje sa signalizačné a vlnové pôsobenie vysielača Banská Bystrica v okolí Žiliny, Oravy, Košíc a Bratislavy.

V banskobystrickom rozhlase sa postupne rozšíril i okruh nových spolupracovníkov. Štúdio začalo iniciatívne spolupracovať so spisovateľmi a básnikmi žijúcimi na území stredného Slovenska, so Stredoslovenským vydavateľstvom, ktoré poskytovalo na prezentáciu v rozhlase ukážky najnovších diel slovenskej literatúry, nadviazalo kontakt s hercami divadiel (Divadlo SNP Martin, Divadlo J. G. Tajovského Zvolen). Uplatňovala sa i spolupráca s tlačovými orgánmi vydávajúcimi časopis Smer, Pravda, Roľnícke noviny a Práca.

Od roku 1961 vzniká v banskobystrickom rozhlasovom štúdiu Slovesná umelecká realizácia – SUR. Rozhlas získava svoju profesionalitu v režisérskej a dramatickej oblasti. Osvald Záhradník, Ladislav Hyža, Daniela Ilavská i mnoho ďalších hercov a hudobných skladateľov sa podieľalo na realizácii rozhlasových hier, dramatizácii literárnych predlôh, adaptácii divadelných hier, ale aj na úprave slovenskej a zahraničnej klasiky, práci v exteriéroch a zvukových efektoch.¹⁵⁾

Od januára 1962 začína štúdio v Banskej Bystrici vysielat aj v sobotu. Objavujú sa beletristické pásma, záznamy z verejných koncertov, uprednostňuje sa zábavná forma. Na ich základe vznikol populárne známy *Banskobystrický sobotník*. Vedúci redaktor Viliam Mráz ho skoncipoval ako 55 minútovú hudobnoslovnú revue vysielanú každú sobotu o 16.35 hod. s cieľom osviežiť rozhlasových poslucháčov po celotýždňovej práci. Relácia neskôr prechádza na celoslovenský okruh pod názvom *Banskobystrický* alebo *Sobotňajší podvečerník*. V roku 1963 pevnú obsahovú štruktúru programu, v duchu slov Mikuláša Kováča o humore ako adekvátnom prostriedku zmocňovania sa sveta skutočností, vytvorili

redaktori Pavol Sobota a Lýdia Lichá. Reláciu režíroval Osvald Záhradník, neskôr Ladislav Hyža a Daniela Filipová-Ilavská, humoristickými scénkami, monológmi, dialógmi, aforizmami, epigramami a ďalšími príspevkami prispievali napr. Jozef Vyletel Agin, Vladimír Javorský, Andrej Sivčo a iní.¹⁶⁾

V roku 1963 vznikla ďalšia dodnes dobre známa a fungujúca rozhlasová relácia *Rádiovíkend*. Kolektív autorov Ondrej Bartoš, Rudo Machovič, Vladimír Bárta, Ladislav Ballek a programový šéf Viliam Mráz určili relácii presnú koncepciu. Venovala sa etnografii, botanike, prírode, rozhovorom so známymi osobnosťami literárneho a kultúrneho života. *Rádiovíkend*, ako vo svojich spomienkach uvádza Vladimír Bárta, „bola jediná publicistická relácia, kde mohli pôsobiť aj nestraniční“.¹⁷⁾

Pútavými pre poslucháčov sa stali taktiež verejné rozhlasové vysielania, ktoré dosiahli veľký úspech. Poslucháči mali možnosť spoznať zákulisie rozhlasu, ľudí, ktorých hlasy im boli známe. Verejné rozhlasové vysielania vo svojej dobovej štruktúre obsahovali príspevky o rôznych podujatiach, besedy so známymi osobnosťami a priamymi účastníkmi SNP, literárno-hudobné pásma.

V tom istom roku (1963), zásluhou Viliama Mráza a po rozhodnutí Predsedníctva Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska, štúdio Banská Bystrica dostalo nové priestory, svoju vlastnú rozhlasovú budovu. V novej budove sa popri miestnostiach fonotéky a ladiarne nachádzali miestnosti redakcií, kancelárie i technické pracoviská.¹⁸⁾ Vo vstupnej hale je dodnes ako symbol tradície SSV situovaná mramorová tabuľa, obsahujúca známe refrénové štvorveršie Chalupkovej básne *Mor ho!*. A práve táto tradícia povzbudzovala pracovníkov rozhlasu k odporu voči intervencii vojsk Varšavskej zmluvy a neskôr totalitnej moci po auguste 1968.

V roku 1963 vznikol pomerne stabilizovaný kolektív mladých rozhlasových pracovníkov, plných elánu a nadšenia. Riaditeľ banskobystrického štúdia Ondrej Bartoš, programový námestník Viliam Mráz, režiséri Pavol Sobota, Mikuláš Kováč, Osvald Záhradník, tím redaktorov Jozef Baláž (vnútropolitické relácie), Imrich Čierny (poľnohospodárske relácie), Milan Jurčo (kultúrne relácie), Peter Kováčik (redaktor relácie Sobotník), Vojtech Tátoš (hudobné relácie), Stanislav Dutka (športový redaktor), hlásatelia Lýdia Faksová, Beta Miškovcová, Zdeno Oravec, technik Štefan Ivančík, Dobroslav Chrobák a mnohí ďalší. S rozhlasom spolupracoval taktiež hudobný skladateľ Gregor Roletzký, vtedajší člen bábkového divadla v Banskej Bystrici, neskôr interný hudobný režisér štúdia Banská Bystrica. Kancelárie v banskobystrickom rozhlase mali i korešpondenti Československého rozhlasu Bratislava Irena Gajdáčová i Ota Plávková. Rozsah vysielacieho času vzrástol na jeden a pol hodiny denne.

V tomto roku sa rozšírilo i pôsobenie literárnej redakcie pod vedením vedúceho redaktora Milana Jurča. Štruktúra náplne, ktorú redakcia pripravovala, predstavovala pestrú paletu príspevkov literárneho a kultúrneho charakteru. Desatminútová relácia *Z kultúrneho zápisníka* obsahovala recenzie o nových knihách, vydávaných predovšetkým Stredoslovenským vydavateľstvom, *Z tvorby mladých autorov* tvorili príspevky začínajúcich autorov, ktorí dnes v slovenskej literatúre zastávajú popredné miesta, *To je náš rytmus* aktualizovala

hudobné diela slovom. Štyrikrát do roka počas nedeľného popoludnia odznali relácie pod názvom *Jarník*, *Letník*, *Jesenník* a *Zimník* autorsky pripravované redaktorom Viliamom Mrázom. Náplňou literárnej redakcie bola i prezentácia divadelných premiér, kultúrnych pamiatok kraja, knižníc, portrétov výtvarných umelcov, rozhovorov s divadelnými osobnosťami. Autorsky prispievali renomovaní slovenskí tvorcovia: Peter Karvaš, Leopold Laloha, Zlata Solivajsová, Mikuláš Kováč, Ladislav Ballek, Ján Lenčo, Osvald Záhradník, Janko Silan a široký okruh spolupracovníkov: Ondrej Bartoš, Michal Majerčík, Ladislav Šimon, Božena Bobáková, Jozef Vyletel Agin, Jozef Mokoš, Štefan Šmihla a iní. Medzi prvých redaktorov patrili i spisovatelia a dramatik Peter Kováčik, ktorý prispel k zavedeniu cyklu pásma poézie a prózy *Kto je vinný?*¹⁹⁾

Dňa 3. januára 1966 sa svojou zvučnosťou po prvýkrát prihovarila ďalšia relácia, ktorá neskôr nadobudla svoju pravidelnú stabilitu v banskobystrickom rozhlasovom vysielaní pod názvom *Dobré ráno*. Moderátori (Zdeno Oravec, Ladislav Ballek, Stanislav Dutka, Júlia Drahošová), majstri zvuku (Ivan Kostolný, Dobroslav Chrobák), hudobní redaktori (Libuša Mrázová, Vojtech Tátoš), bratislavský redaktor Dušan Tóth i mnohí ďalší sa každý štvrtok od 4.30 hod. ráno prihovarali svojim poslucháčom. Napriek dobovej cenzúre a „poučení“ Krajského výboru strany o tom ako sa má vysielateľ, sa v relácii našlo miesto pre glosy komentujúce aktuálne problémy spoločnosti.²⁰⁾

V priestoroch novej budovy banskobystrického rozhlasového štúdia svoje pôsobenie od roku 1963 zintenzívnila i hudobná redakcia. Pod vedením Vojtecha Tátoša sa rozširovala fonotéka hudobných skladieb, vznikli relácie *Takty pre vás*, *Okienko do ľudovej tvorby*, *Hrajú ľudové súbory* a iné, redaktori Ondrej Bartoš, Viliam Mráz, Libuša Mrázová a režisér Gregor Roletzký každý deň výberom hudby a zostavovaním hudobných programov tanečnej, zábavnej, ľudovej a dychovej hudby oslovovali poslucháčov a získavali si ich priazeň.

Odmietanie dogmatizmu, straníckej ideológie a kultu osobnosti sa prejavovalo nielen v štruktúre vysielania banskobystrického rozhlasu, ale aj na stránkach časopisu *Kultúrny život*, spolupracujúceho s rozhlasovým štúdiom, v ktorom uverejňovali svoje príspevky spisovatelia a novinári, napr. Ladislav Mňačko a Dominik Tataraka.

Významná a zvláštna bola spolupráca pracovníkov rozhlasu s redaktormi týždenníka *Smer*. Po dohode o vzájomnej výmene „rozhlasáci“ napísali celé šesťdesiate štvrté číslo časopisu *Smer* a redaktori zo *Smeru* pripravili vysielanie. Rozhlasoví zamestnanci Viliam Mráz, Milan Jurčo, Ota Plávková, Maroš Sklenka, Magda Jelínková a Ondrej Bartoš to urobili tak, že celý náklad, pripravený na Deň tlače, bol kvôli kontroverznému obsahu (napr. články pod názvom *Len tak mimochodom o dôvere*, *Robiť, ale nemlčať*, príspevky zobrazujúce násilnú kolektivizáciu a pravú tvár politického režimu) zabavený vysokými straníckymi predstaviteľmi a vtedajší riaditeľ O. Bartoš poslaný na jedenapoločnú „prevýchovu“ do Politickej školy v Prahe.²¹⁾ Nového riaditeľa rozhlasu Emila Rendeka dosadilo vedenie Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska v Banskej Bystrici v roku 1964.

Uvedenú programovú štruktúru si Krajové štúdio ČsRo Banská Bystrica zachovalo i v druhej polovici

šesťdesiatych rokov. Samozrejme, s určitými úpravami v spôsobe jej realizácie i vo vysielacom čase.

Zriadením Poverenia SNR pre kultúru a informácie ako samostatného rezortu v oblasti štátnej správy, v zmysle zákona č. 1./67 z januára 1967, vznikli kvalitnejšie podmienky pre šírenie informácií prostredníctvom masových komunikačných prostriedkov. Centralizmus a s ním spojená cenzúra tak postupne stratili svoj dosah a vplyv na informačný tok v médiách. Vedenie KSS spolu s odborom informácií, ktorý naplno začal svoju činnosť v septembri 1967, dohliadali, aby uvoľnená atmosféra na Slovensku, ktorá už vtom čase značne kontrastovala so situáciou v Čechách, nepresiahla „povolenú hranicu tolerantnosti“. A. Dubček v spomienkach uvádza, že „napriek otvorenejšej kritike spoločenského systému a necitlivosti pražskej politiky voči Slovensku, slovenskými intelektuálmi sa diskusie v médiách viedli korektné a vecne, a preto som sa rozhodol nezasahovať“.²²⁾

Na spoločensko-politickú situáciu reflektovalo aj vysielanie banskobystrického rozhlasu. Táto reflexia sa nakoniec prejavila v aktívnej účasti krajového štúdia na reformnom procese a neskôr, v augustových dňoch, v snahe poskytnúť poslucháčom čo najaktuálnejšie informácie o situácii nielen v Stredoslovenskom kraji a na Slovensku, ale aj v celej okupovanej krajine.

Poznámky:

- 1) Pospíšilová, Magda: Vznik a prvé roky činnosti krajového rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici. In: Príspevky k dejinám rozhlasu 2. Bratislava: Metodicko-výskumný kabinet Československého rozhlasu. 1. vyd. 1978, s. 60.

O tejto činnosti rozhlasu dnes neexistujú žiadne záznamy, či už zvukovej alebo písomnej podoby, autorka vychádza z dobového dostupného materiálu a zo spomienok rozhlasových zamestnancov. Jediný materiál, ktorý sa nám podarilo získať, predstavuje autentický zvukový záznam príhovoru prezidenta E. Beneša na Námestí SNP v Banskej Bystrici uchovaný v archíve Českého rozhlasu Praha.

- 2) Materiály zo zápisnice byra Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska zo dňa 29. 1. 1957. Štátny archív Ministerstva vnútra Banská Bystrica. Krabica č. 285.
- 3) Materiály zo zápisnice byra Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska zo dňa 29. 1. 1957. Štátny archív Ministerstva vnútra Banská Bystrica. Krabica č. 285.
- 4) Materiály zo zápisnice byra Krajského výboru Komunistickej strany Slovenska zo dňa 8. 10. 1957. Štátny archív Ministerstva vnútra Banská Bystrica. Krabica č. 306.
- 5) Trináštročné vákuum, absenciu štúdia rozhlasu v Banskej Bystrici, ťažko brať ako výčitku, pretože koncepcia rozhlasu po vojne bola opačná, v rozhlase figurovala centralizácia. Na Slovensku sa takmer celkom zrušilo štúdio

v Košiciach, zrušilo sa martinské štúdio a v Prešove bolo len vysielanie pre ukrajinských spoluobčanov. Spravodajský odraz kraja sledovali už uvedení krajoví korešpondenti. Až šesťdesiate roky prinášajú zmenu koncepcie v zriaďovaní štúdií v krajoch, vyčleňovanie vysielacích časov a priradenie vysielateľov. Bol to však proces zdĺhavý, pomalý, postupný.

- 6) Pospíšilová, Magda: Vznik a prvé roky činnosti krajového rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici, s. 62.
- 7) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam – spomienky Osvalda Zahradníka. Dokumentačný fond. Sign. DK 1128/BBCD 238.
- 8) Pospíšilová, Magda: Vznik a prvé roky činnosti krajového rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici, s. 62.
- 9) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Dokumentačný fond. Sign. DK 24/606.
- 10) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Dokumentačný fond. Sign. DK 24/606.
- 11) Pospíšilová, Magda: Vznik a prvé roky činnosti krajového rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici, s. 64.
- 12) Cit, s. 65.

Ani koniec päťdesiatych rokov nie je archívne podchytený, okrem prvej odvysielanej relácie. Zostáva iba citovaná štúdia M. Pospíšilovej zo sedemdesiatych rokov.

- 13) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Dokumentačný fond. Sign. DK 1114.
- 14) Slávnostný prejav riaditeľa banskobystrického rozhlasu k 10. výročiu založenia štúdia. Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Dokumentačný fond. Sign. S/1/BB-846.
- 15) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam – spomienky Ladislava Hyžu. Dokumentačný fond. Sign. DK 1128/BBCD 238.
- 16) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam. Dokumentačný fond. Sign. DK 1109.
- 17) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam. Dokumentačný fond. Sign. DK 1129.
- 18) Pospíšilová, Magda: Vznik a prvé roky činnosti krajového rozhlasového štúdia v Banskej Bystrici, s. 76.
- 19) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam. Dokumentačný fond. Sign. DK 1107.
- 20) Archív Slovenského rozhlasu štúdio Banská Bystrica. Zvukový záznam – spomienky Ľubomíra Motyčku. Dokumentačný fond. Sign. DK 1118.

Priamo z Banskej Bystrice sa Dobré ráno začalo vysielat až od 12. 5. 1966 po skončení sporu Mráz–Marko.

- 21) Jurčo, Milan: Oneskorená rekriminácia alebo volanie na zodpovednosť. In: Kultúrny život a slovenská jar 60. rokov. Národné literárne centrum. Bratislava 1998. str. 83–84.
- 22) Dubček, Alexander: Nádej zomiera posledná. Bratislava: Národná obroda; Práca 1. vydanie 1993. s. 122.

ROZHLASOVÁ HISTORIE A PRAXE

Vladimír Příkazský

Zakončení ankety na téma: „... další až po písničce“, nebo její pokračování?

Rozhodně mé přítakání, že se pokusím uzavřít anketu, která byla vyvolána dopisem posluchačky (uveřejněný v Týdeníku Rozhlas č. 31/2002) a k němu přiřazenou odpovědí hudebního redaktora, bylo nedomyšlené, riskantní a příliš zavánějící pyšnou sebejistotou. Protože to vše se odehrálo už dávno a názory uveřejněné v anketě pokrývají dlouhé tři roky, připomeňme si, o co tehdy šlo. Nazlobená paní posluchačka tehdy mimo jiné napsala:

„Právě skončil ranní pořad 'Jak to vidí' s profesorkou Haškovcovou, a i když jsem se zařekla, že už na tisíckrát marně diskutované téma mluvené slovo a hudba nebudu nikam psát, dnešní pořad mě opět vyprovokoval. Někdykrát se paní profesorka nadechla k další větě, ale moderátorka ji přerušila obligátním: Další až po písničce.“

Pak následovaly další její povzdechy na neustálé přerušování zajímavého povídání a žádost, aby byl vypátrán pracovník rozhlasu, který je odpovědný za tato – doslova „zvěrstva“. Názory paní profesorky byly tak zajímavé, že by je ráda poslouchala třeba dvě hodiny a bez přerušování písničkami. Po tomto dopise následoval hned výklad redaktora, který měl paní posluchačce objasnit, co se stalo a proč. Navíc napsal i jakýsi exkurs do minulosti, kde se praví, že kdyby v takto obsáhlém pořadu hudba nebyla, změnilo by se jeho vnímání na kulisové. Anketa po výzvě Zdeňka Boučka mohla začít.

Připomeňme ještě, kdo v anketě reagoval – Rostislav Běhal, redaktor a teoretik, Jiří Hraše, režisér a teoretik, Marcela Antoňová – vedoucí redaktorka volné rozhlasové tvorby ČRo Brno, režisér Jan Fuchs, Jan Halas, vedoucí literární redakce Českého rozhlasu 3 – Vltava, Robert Tamchyna, redaktor ČRo 2 – Praha, Václav Hradecký, vedoucí oddělení výzkumu ČRo, Jan Zejda, šéfredaktor ČRo Sever, a šéfredaktorka ČRo 2 – Praha Marie Šotolová. Přiřazeny byly i příspěvky dr. Jiřího Grygara a Jiřího Ješe a citováno bylo i z teoretického výkladu Josefa Koláře. Pro úplnost dodávám, že tři účastníci ankety reagovali dvakrát (Běhal, Halas, Hraše).

Cím tedy začít?

Nejjednodušší je konstatovat, že všichni přispěvatelé měli pravdu. Že popsali situaci z teoretického i praktického pohledu, že se sice střídalo téma o přednášce v rozhlasu a pořadu, který Robert Tamchyna označuje jako publicisticko-hudební, navíc se přimíchala problematika proudového vysílání a přidal se názor na současný stav skladby posluchačů ve stati Václava Hradeckého. Tato témata samozřejmě nejdou směřovat a dožadovat se porozumění u všech účastníků ankety, ale jako jednotlivá témata je lze vítat a být vděčný, že se o nich mluví. Podle mého názoru se ale ztratila základní pozice pro diskusi. Každý podobný pořad nejde posoudit jenom teoreticky, podle popisu a názoru na jeho chyby a nedostatky. Na živě vysílaný pořad nelze brát

stejná měřítko jako na pořad upravený stříhem. Dost zajímavá otázka se ale jenom okrajově mihla – připravenost a zkušenost člověka, kterému se nepřesně říká moderátor. Jeho takt, znalost tématu, citlivé reagování na slovo hosta, schopnost posouvat rozhovor ve správné chvíli, ochota být tím „druhým“, kterého zajímá to, co host říká, a méně to, co k tomu on sám připodotýká atd. atd. Toto všechno citlivě vnímá posluchač a očekává, že moderátor bude, pokud to lze, zastupovat jeho myšlenkové pochody a že se zeptá, na co je on – náš pán a živitel – posluchač, v této chvíli zvědavý. Totéž by měli posoudit i účastníci ankety – měli by slyšet jak sdělení hosta, tak reakce moderátora. Prostě slyšet onen pořad. Jinak se nelze dopracovat názoru na daný problém. Pokud pořad neslyší, jenom těžko se dá věcně posoudit, o čem se debatuje. Aby se dal „případ“ posoudit, bylo by třeba znát i ony hudební předěly – jaké byly, kdo je vybíral, byla zařazena písnička ze „selektoru“, nebo ji nabízel hudební redaktor? Měla hudba souvislost s tématem, ilustrovala, nebo si ji dokonce mohl vybrat moderátor a třeba i podle přání hosta?

Formát jednotlivých pořadů byl někým vymyšlen, někdo připravil ten takzvaný „pilotní“, určil hranice témat, vymyslel i hudební podobu. Zřejmě se muselo přemýšlet i o zvláštních variantách, možná se řeklo – tohle téma, tenhle host by se mohl vysílat celou hodinu a bez hudebních předělů. Možná, že moderátor, který má dostatečný respekt u svých nadřízených, by dokonce mohl mít právo rozhodovat o změněné koncepci „svého“ pořadu, o jeho stavbě a struktuře a v nutném případě nerespektovat zavedené a dohodnuté podoby a zvyklosti a odvíjet například pořad bez hudebních předělů. Vymyslel se jistě způsob střídání moderátorů, pravidelnost hostů. Někdo to vše posuzoval jako odpovědný dramaturg, který výkon moderátora sleduje a radí mu. Je asi mnoho dalších možností jak vše rozvíjet, ovlivnit a směřovat. A bohužel ani o tomto účastníci ankety nemají podklady. Proto se psalo obecně, popsaly se vlastní zkušenosti, formulovaly se názory a jak jsem už napsal, je to dobře. Ale o onom inkriminovaném případě to není. Nevím, jestli je dokonce formát „Jak to vidí“ někde popsán, jestli se dá o něm dočíst v jakési učebnici, skriptech nebo se o něm dozvídají zainteresovaní programoví tvůrci na nějakém semináři rozhlasové tvorby. Případně jsou-li někým vedeni k jeho rozvíjení a variování, aby byly využity jejich specifické tvůrčí schopnosti a využita jejich „silná“ stránka. Aby byl rozvíjen jejich specifický talent a rozšiřovala se možnost „různosti“ tvůrčích přístupů. Jak to chodí v oné všední praxi a každodenní povinnosti, to asi zná jenom praktik, který je uvnitř tvůrčího mlýna. A ten zřejmě nemá moc času na to, aby své kolegy poslouchal, bral si z poslouchu ponaučení nebo dokonce se chtěl občas v přátel-

ské atmosféře o problému bavit. Možná se v této mlýnici každodennosti ani nedozví, co udělal výborně a co se mu nepovedlo. Navíc otázka: dozvěděli se o průběhu ankety moderátoři a jejich nadřizení? Debatovalo se o tom na nějakém semináři? Vymezila se specifika práce moderátorů pro jednotlivé stanice ČRo, nebo se bere jejich práce obecně a tak říkájíc hopem pro všechny. Problematika hudby a slova je záležitost velice dynamická a řídí se jak posunem podoby slova, tak i proměnlivostí hudebního vkusu. Chtělo by se pokračovat, ale ne teoretizovat. Rozhlasová tvorba je tak různorodá a mnohovrstevnatá, že by se měla posuzovat podle odevzdaného díla.

Mimochodem – byla někdy udělena cena za moderátorské výkony? Tak to nevím.

A jaký je tedy závěr? Dobře, že se o tom psalo a debatovalo. Dobře, že se anketa nedržela jenom základního a zadaného tématu a vybočila do jiných úvah, jaké otevřeli V. Hradecký, ale i J. Halas, J. Hraše a R. Běhal. Mám je vypsát jmenovitě? Tak to tedy ne. Zapletl bych do toho i ty své „další“ a mohlo by se začít od samého začátku. A zase bez znalosti pořadu samého.

P. S. Utrácení rozhlasového času

K napsání tohoto dopisu mne inspiroval hlasatel, který po skončení ranního pořadu ČRo 2 – Praha „Jak to vidí“ (s Vojtěchem Ceplem) vyběhl posluchače, aby se k pořadu vyjádřili. Jinak bych nepsala. V poslední době byl již po několikáté začátek tohoto zajímavého pořadu posunut, pak „jaktovidič“ řekne jednu větu a začíná první písnička (nejméně třímínutová). Za pár minut už nastupuje druhá písnička a vzápětí opět po několika málo větách přichází další. Pokud je hostem zpěvačka, ještě bych to chápala. Ale když si rozhlas pozve soudce, který přednáší na vysoké škole a kterého my posluchači nemáme tak často možnost slyšet, a navíc na aktuální téma regulace nájemného, vůbec nechápu postup myšlení tvůrce pořadu. Místo aby rozhlas využil vzácný čas člověka, který má co říct, utrácí ho bezduchými písničkami, které s pořadem vůbec nesouvisejí a lze jich celé dny poslouchat na ostatních stanicích.

Jana Dvořáková, Liberec.

Pozor! Tohle vyšlo v Týdeníku ROZHLAS
č. 15/2005

Doc. PhDr. Jaroslav Bartošek, CSc.

Mluvní tempo v rozhlase a v televizi

1. Pojem „mluvní tempo“ a jeho funkce

Mluvním tempem (MT) pro jazykovědné účely rozumíme počet jednotek přirozeného českého jazyka (obvykle slov nebo slabik) pronesených za určitou časovou jednotku (obvykle za minutu nebo za sekundu).

MT patří do kategorie prostředků, které se užívají ke zvukové realizaci souvislé řeči – prozodie, suprasegmentální úrovně. Prozodii tvoří **tónová** modulace (melodie, někdy „intonace“ v užším smyslu), **silová** modulace (dynamický přízvuk, důraz) a **časová** modulace (kvalita vokálů, pauza, rytmus a mluvní tempo).

Prozodické (suprasegmentální) jazykové prostředky vytvářejí parazitní semitický systém (Kopečný).

MT plní několik funkcí: slouží k delimitaci suprasegmentálních jednotek a složek vyšších celků (promluv), je prostředkem jazykové ekonomie a má významné hodnoty stylové (stylizační): charakterizuje žánr, typ mluvčího (zejména typ moderátora) a stanici (přispívá k tvorbě tzv. formátu a „zvuku“ stanice). Čím prestižnější je stanice, tím pestřejší je i MT jejich mluvených celků a sdělení i jednotlivých mluvčích. MT je také jedním z indikátorů psychosomatického stavu mluvčího.

2. Typy MT

Mluvní tempo v přirozené řeči lze klasifikovat z několika aspektů. Na jejich základě se rozlišuje MT rychlé (vysoké), střední (mírné, neutrální, základní) a pomalé (nízké). Umožňuje definovat:

- tempo funkční (stylové, žánrové, věcné, eufonické);
 - tempo osobní (individuální), závislé na osobnostním typu a psychosomatickém stavu mluvčího;
 - tempo národní;
 - tempo objektivní (změřené) a subjektivní (z hlediska mluvčího a z hlediska posluchače);
- MT je tedy relativní.

3. Způsoby měření

a) přístrojové „*jakýmkoli přístrojem, který registruje průběh řeči v čase*“ – Romportl: kymograf, oscilograf, sonograf, spektrograf, elektronické digitalizované přístroje typu Visi-Pitch nebo CSL (Computerized Speech Lab) firmy Kay Elemetrics Corp.,

b) poslechové (zpravidla verifikované segmentátorem, smyčkou nebo jinak z mgf. nebo videozáznamu).

Měření v počtu slabik či slov za sekundu či za minutu má své výhody i nedostatky. Verifikace instrumentálních výsledků poslechem je žádoucí z lingvistického hlediska – vnímání je fonologické.

4. Mluvní tempo v rozhlase a v televizi

(Výsledky poslechové analýzy – Bartošek)
Viz tabulku na str. 16

5. Vysoké MT

Podle očekávání nejrychleji mluví rozhlasoví sportovní reportéři, ne ovšem neustále. Nepotvrdilo se, že nejrychleji mluví, „když se kouří před brankou“, emoce a emfáze v tom brání. Čtené texty v rozhlase se čtou rychleji než televizní. Moderátoři Událostí v TV a Ozvěn dne v ČRo mluví rychleji než moderátoři TV novin na Nově. Publicistické pořady (besedy) jsou mnohem pomalejší, nejnižší tempo mají beletristické pořady. Rychlé jsou zprávy o počasí na ČT i sázkové výsledky hlášené na některých rozhlasových stanicích. Jinde jsou naopak pomalé. Vnímátné maximum je nad 500 slabik/min., absolutní mez je relativní, záleží na kontextu. Profesionální mluvčí mužského a ženského pohlaví se neliší v maximu MT. Vysoké MT se obecně váže k náznakové (splývavé, implicitní) dikci; dokonalou dikci i za vysokého MT mají školení a zkušení mluvčí. Za deset let se podíl vysokého tempa v češtině zvýšil a jeho užití či další zvyšování je diskutní. (Srov. Údaje v tabulkách a) a b).)

a) 56 mluvčích, šest slohových útvarů (1934–1994)

Poř. číslo	Slohový útvar (počet mluvčích)	Mluvní tempo (slabik/min)			
		Maxim.	Minim.	Průměr	Rozpětí
1	Přímá rozhlasová sportovní reportáž (6 mužů)	426	189	334	237
2	Čtené zprávy (13 mužů)	343	268	305	75
3	Čtené zprávy (9 žen)	312	270	289	42
4	Čtená publicistika (zpravodajové a komentátoři; 2 ženy a 5 mužů)	345	307	325	39
5	Spontánní publicistika (politikové, vědci, ekonomové; 13 mužů)	308	211	258	97
6	Rozhlasová četba beletrie (8 textů, 7 mužů; Werich 2x)	303	179	234	124

b) osm moderátorů Ozvěň dne na Radiožurnálu ČRo (1996)

Poř. číslo	Jméno mluvčího	Mluvní tempo (slabik/min)			
		Maxim.	Minim.	Průměr	Rozpětí
1	M. Štětina	336	252	288	84
2	E. Ziliziová	352	296	313	56
3	J. Lejpová	34	263	313	82
4	H. Vernerová	340	244	299	96
5	J. Hausdor	356	280	306	76
6	E. Odstrčilová	360	264	322	96
7	V. Čermáková	388	296	328	92
8	M. Ulrych	376	308	353	68
Celkem tři muži		356	280	317	76
Celkem pět žen		357	273	315	84
Celkem moderátoři zpráv		357	275	315	81

6. Nízké MT

Užívá se z osobnostních motivů (věk, neschopnost vyjadřovat se bez hezitacíních pauz či výrazů ve spontánní řeči, jako složka tzv. psychického tempa) i funkčně: v beletrii, v odborných a obřadních (slavnostních) promluvách, ve vynucených případech (hluk, vyrušení, ztráta koncentrace) a v obtížných akustických podmínkách (krátká hlášení v halách, venku, v tíšňových situacích). Nízké tempo bez objektivní motivace se pocituje jako neeufonické. Hranice eufoničnosti v RTV promluvách leží pod MT 100 slabik/min. Narušuje vnímatelnost, protože není v souladu s kapacitou percepčního mechanismu mozku.

7. Průměrné (optimální) MT

Pro češtinu v RTV zpravodajství činí asi 300 slabik (120 slov) za minutu. Obsahuje i osobnostní, profesní a funkční aspekty. Liší se v různých jazycích zejména podle fonetické a lexikální typologie: jazyky s průměrnou otevřených slabik a kratších slov jsou „rychlejší“ než jazyky konsonantické s lexémy aglutinačního typu nebo

se syntetickou flexí. „Slohotvorným činitelem moderní doby je ekonomie řeči. Řečová komunikace ve veřejném styku... hledá způsoby, jak komunikovat ekonomicky, úsporně.“ (Mistriek) Proto se zvyšuje i průměrné MT českých veřejných komunikátů, zejména věcných. Průměrné MT ovlivňuje i počet a délka pauz. Výzkum je nutný pro zjištění optimálního MT z hlediska jeho vnímatelnosti (intelligibility, readability). Střední hlasová poloha umožňuje vyšší průměrné a optimální MT než šepot či hlasitá řeč.

8. Rozpětí (agogika)

Je nižší ve čtených textech než ve spontánních, ve věcných než v expresivních, relevantní je i osobnostní typ a psychický stav. Ve spontánních projevech se osobnostní typ uplatňuje také: lze mluvit plynule a průběžně formulovat myšlenky, nebo nejdříve mlčky či s hezitacními projevy myšlenku zformulovat a pak ji rychle pronést. Na rozpětí mají určitý vliv i koncové a počáteční fáze promluvy v dialogu a v monologu. V RTV zpravodajství se obvykle začíná číst rychleji (a hlasitěji) a na závěr vět a promluvy MT klesá. Protikladně působí ten-